

PLETARSKI PRIROČNIK

Otip narave

Jasmina
Klopčič
Janja
Smrkolj

Kmečki glas

Pletarski priročnik
OTIP NARAVE
Jasmina Klopčič, Janja Smrkolj

Izdala in založila: ČZD Kmečki glas, d. o. o., Ljubljana
Direktor: Tevž Tavčar
Vodja Založbe Kmečki glas: Tanja Žgajnar Novak

Urednica: Savina Dreu
Jezikovno pregledala: Katarina Mihelič Bajt
Oblikovala in tehnično uredila: Nina Šturm

Redaktorica: Nava Vardjan
Fotografije: Jasmina Klopčič, Janja Smrkolj, Sitka Tepeh (slika 2 na strani 89, slika 1 na strani 210, stran 226)
Obdelava fotografij: Pika - Barbara Ciuha
Tisk: v Sloveniji
Leto natisa: 2021
Število izvodov: 1000

© Materialne in avtorske pravice iz tega dela so prenesene izključno na založnika. Reproduciranje v obliki tiskanja, kopiranja in distribuiranja ni dovoljeno brez založnikovega soglasja.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

746.7(035)

KLOPČIČ, Jasmina
Otip narave : pletarski priročnik / Jasmina Klopčič, Janja Smrkolj ; [fotografije Jasmina Klopčič, Janja Smrkolj, Sitka Tepeh]. - Ljubljana : Kmečki glas, 2021

ISBN 978-961-203-522-8
COBISS.SI-ID 81838595

Kazalo

Predgovor	5
Kako se lotiti pletrastva	7
 PLETENJE Z BEKO	 9
Vrba beka	10
Košarici z lesenim dnom	14
Pisana košarica s pletenim dnom	24
Velika košara, pladenj in majhna košarica	39
Lampijonček	44
Bekine vitre	46
Opleten stekleni kozarec	51
Opletena steklenica	55
Ročaj na opleteni steklenici	63
Žbrinca – kraški koš za listje	67
 PLETENJE S SROBOTOM	 79
Srobot	80
Ptičja krmilnica	83
Košek	89
Košula	98
 PLETENJE S KORUZNIM LIČJEM	 107
Koruzno ličje	108
Kita iz koruznega ličja	110
Okrogel podstavek iz kite	113

Kvadratni podstavek iz kite	116
Torbica iz kite	121
Pravokotni podstavek iz količkov	132
 PLETENJE S SLAMO	 151
Slama	152
Okraski	155
Venček iz slame	161
Ptiček	168
Košarica iz slame	174
Kita iz štirih slamnatih stebel	181
Kita iz sedmih slamnatih stebel	187
Košarica iz slamnate kite	193
Pehar iz slame	198
 PLETENJE Z LOČJEM	 209
Navadno ločje	210
Košarica iz navadnega ločja	213
 PLETARSKI MOJSTRI	 223
Ivan Veselič	224
Ivan Grmek	225
Emil Žvab	226
Vida Antolinc	227
Zadruga za razvoj podeželja Pomelaj in Bernarda Raščan	228
Jani Jakob	229
Brigita Smodiš	230
Draga Gril	231
 Viri	 232

Predgovor

S pletarstvom sva se začeli ukvarjati leta 2011. Prijateljici, obe navdušeni nad to staro obrtjo in lepoto pletenih izdelkov, sva se nekega jesenskega dne odpeljali v Belo krajino do pletarskega mojstra Ivana Veseliča in ga prosili, da nama pokaže, kako se pletejo košare. Tako se je zgodba začela.

Nato sva nekaj let pozneje v sklopu programa Zavoda Dobra pot kot prostovoljki zasnovali in začeli izvajati projekt **Otip narave**. Namen projekta je bil od samega začetka ohranjati, širiti in razvijati tradicijo pletarske dediščine slovenskega prostora. Želeli sva, da se pletarstvo spet razširi med ljudi, zaživi kot del našega vsakdana in prepozna kot del naše nacionalne identitete.

Glavna dejavnost projekta so pletarske delavnice, ki jih že šest let prostovoljno izvajava pretežno na območju Krasa in Brkinov. Ob tem ves čas izpopolnjujeva svoje veščine. Do danes sva obiskali in spoznali že številne pletarske mojstre iz različnih delov Slovenije ter se naučili plesti z najrazličnejšimi materiali in tehnikami. Pleteva raznovrstne izdelke iz bekinih šib, srobot, dreva, leske, koruznega ličja, slame in še česa. Prizadevava si, da pri delu ohranjava tradicionalne tehnike, hkrati pa jih nadgrajujeva in razvijava.

S pletarstvom se pogloblja in širi tudi zavedanje o pomenu odnosa med človekom in naravo, saj so osnova pletarske veščine naravni materiali, ki jih je treba spoznati, nabrati in vzgojiti. Pletarstvo je neločljivo povezano z naravo, zaradi česar se ob pletenju v človeku prebudijo hvaležnost, spoštovanje in ljubeč odnos do narave.

Poleg tega pletarstvo krepi samozavest tistih, ki se z njim ukvarjamo, saj z lastnimi rokami izdelujemo predmete za vsakdanjo uporabo. Pri tem spoznamo, da nismo tako zelo odvisni od izdelkov iz trgovin in da zmoremo z lastnimi rokami ustvariti nekaj lepega. Rodi se tudi povsem novo spoštovanje do naših prednikov, ki so pletarstvu posvečali veliko več časa.

Zavedava se, da je kulturna dediščina pletarstva last vseh in da sva v svojih prizadevanjih le del večje celote. S tem zavedanjem in z veliko mero spoštovanja širiva znanje naprej in upava, da bo k temu prispeval tudi ta priročnik.

Janja Smrkoelj in Jasmina Klopčič

Priprava na pletenje

Še svežo jesenovo oziroma drenovo vejo upognemo in zavežemo z vrvico, da se posuši v obliki črke U, ki naj bo širine približno 14 cm. Če je na toplem, se tako upognjena veja posuši v 5 dneh in je pripravljena za delo.

Leseno palico z vrtnimi škarjami narežemo na manjše paličice (za košarico z ročajem potrebujemo trinajst paličic dolžine 7 cm, za košarico brez ročaja pa petnajst paličic dolžine 4 cm).

Na leseno ploščo s šestilom narišemo krog premera 14,5 cm. Krog izrežemo z vbodno žago in obod zbrusimo z brusnim papirjem. Na tako izdelano leseno okroglo dno s šestilom narišemo krog, katerega krožnica naj poteka 5 mm od oboda. Na tej krožnici označimo 15 točk, ki naj bodo med seboj enakomerno oddaljene.

Za košarico brez ročaja na vseh petnajstih točkah z vrtnim strojem (sveder št. 5.5) izvrtamo luknje, in sicer tako, da stroja ne držimo pravokotno na podlago, temveč ga nagnemo nekoliko navzven. V okolici lukenj dno zbrusimo. Za košarico z ročajem si posebej označimo dve nasprotni si točki na krožnici in tam izvrtamo luknji, ki naj ustrezata debelini pripravljene veje za izdelavo ročaja. Ker je v prikazanem primeru izbrana veja nekoliko debelejša od lesenih paličic, smo za ti dve luknji uporabili sveder št. 8 (slika 3).

Ko so luknje pripravljene, vanje z lepilom za les zalepimo paličice (pod kotom nagnjene nekoliko navzven) - v primeru košarice z ročajem tudi ročaj - ter vse skupaj nekaj časa pustimo, da se lepilo posuši. Na tako pripravljeno ogrodje bomo v nadaljevanju vpletli bekine šibe (sliki 4 in 5).

Slika 3

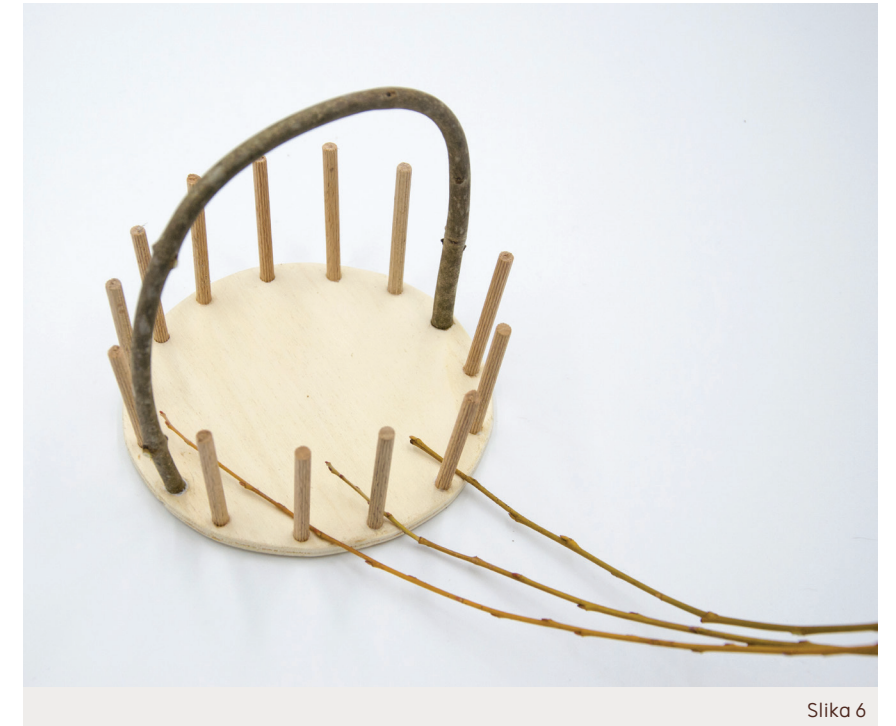
Slika 4

Slika 5

Pletenje košarice z ročajem

Pletenje začnemo z vzorcem, ki ga pletemo s tremi šibami. Vse tri šibe s tanjšimi konci najprej vstavimo v tri poljubne zaporedne odprtine med pokončnimi paličicami (slika 6). Skrajno levo šibo peljemo v desno tako, da preskočimo dve paličici po zunanji strani in šibo zatakne za tretjo (slika 7). Nato vzamemo naslednjo skrajno levo ležečo šibo in ponovimo gib (slika 8). Ponavljamo, dokler ne končamo celega kroga (slika 9). Pri pletenju tudi ročaj na obeh straneh upoštevamo kot paličico. Končamo tako, da pletenje nadaljujemo še toliko, da pokrijemo tanke konce šib, s katerimi smo začeli pletenje. Če nismo porabili celih šib, preostanek odrežemo.

Slika 6

Slika 7

Slika 8

Slika 9

Pripravimo si naslednjih petnajst šib, s katerimi bomo nadaljevali pletenje. Vseh petnajst šib bomo eno po eno, tokrat z debelim koncem, zatakneli v posamezne odprtine med paličicami. V poljubno odprtino zataknejo prvo šibo in jo peljemo v desno tako, da od zunaj objamemo eno paličico in šibo zataknejo za naslednjo (slika 10). Naslednjo šibo z debelim koncem vstavimo v odprtino levo od odprtine, kamor smo vstavili prvo šibo, in ponovimo postopek. Tako imamo dve šibi, ki molita iz dveh zaporednih odprtin (slika 11). Zapovrstjo tako vstavimo vseh 15 šib. Posebej pozorni smo pri vstavljanju zadnjih dveh šib (slike 12, 13 in 14). Na koncu iz vsake odprtine moli po ena šiba (slika 15).

Slika 10

Slika 11

Slika 12

Slika 13

Slika 14

Slika 15

Slika 16

Slika 17

Slika 18

Slika 19

Slika 20

Slika 21

S pletenjem nadaljujemo kjerkoli. Za lažje razumevanje smo tri poljubne šibe označili z rdečo, zeleno in modro barvo (slika 16). Začnemo s šibo, ki smo jo označili z rdečo barvo, in sicer pletemo enako kot pri vstavljanju, šibo peljemo v desno tako, da od zunaj objamemo eno paličico in jo zataknejo za naslednjo (slika 17). Vzamemo naslednjo šibo na levi strani in enako pletemo v desno (slika 18). Šibi, ki smo ju označili z zeleno in modro, bosta zadnji v krogu (slike 19, 20 in 21), ki je tako sklenjen. Nov krog pletenja začnemo s katerokoli šibo. Postopek ponovimo enako. Zelo je priporočljivo, da po vsakem končanem krogu preverimo, ali iz vsake odprtine moli ena šiba. Pletemo počasi, saj se lahko kot začetniki ob hitenju zelo hitro zmotimo.

Tako nadaljujemo, dokler ne porabimo vseh šib oziroma dokler stranica košarice ne sega malo pod končiče paličic.

Na tej višini se šibe s težavo zatikajo za paličice (slika 22). Morebitne odvečne konce šib odstrižemo tako, da segajo do roba paličic.

Zdaj vstavimo novih petnajst šib, s katerimi bomo naredili zaključni rob košarice. Z debelimi deli šib navzdol jih vstavimo desno ob vsako leseno paličico (slika 23) in čim globlje, najbolje kar do dna. Pri tem tudi ročaj na vsaki strani šteje kot ena paličica. Šele ko so vse šibe vstavljene, s škarjami skrajšamo pokončne lesene paličice tako, da segajo čisto do roba stranice košarice. S pletenjem zaključnega roba nato začnemo na poljubnem mestu. Pri pletenju si bomo pomagali z dvema krajšima paličicama, lahko pa za ta namen uporabimo tudi dva odrezana debelejša konca šib. Kratko paličico položimo desno od šibe, s katero bomo začeli pletenje, in šibo peljemo v desno tako, da ta od zunaj objame sosednjo (desno) pokončno šibo, nato jo zatakemo za naslednjo pokončno šibo (slika 24). Nato novo kratko paličico položimo še desno od naslednje pokončne šibe, ki jo vpletemo enako kot prvo (slika 25).

Slika 22

Slika 23

Slika 24

Slika 25

Slika 26

Slika 27

Slika 28

S kratkima paličicama smo si označili odprtini med paličicami stranice za zadnji dve šibi, s katerima bomo, ko pridemo naokoli, končali rob.

Naprej pletemo v desno enako, dokler nam ne ostaneta le še zadnji dve pokončni šibi (slika 26).

Levo pokončno šibo nato enako peljemo v odprtino, ki smo si jo označili s prvo kratko paličico, in sicer točno tja, kjer leži, tik ob robu spletene stranice (slika 27). Zadnjo pokončno šibo enako peljemo v odprtino, ki smo jo označili z drugo kratko paličico, vendar ne točno tja, kamor smo vstavili paličico, temveč pod šibo, na kateri je paličica ležala, spet tik ob robu spletene stranice košarice. Rob košarice je tako končan (slika 28). Odvečne konce šib le še odstrižemo do roba košarice (slika 29).

Slika 29